

Skarga subsydiarna pokrzywdzonego w postępowaniu karnym w ujęciu prawnoporównawczym / Subsidiary complaint of the injured in criminal proceedings in a comparative law

ABSTRACT

The article addresses issues related to occurring in the criminal proceedings of the victim as an independent prosecutor in court under the so- Subsidiary complaint. The article presents the prerequisites for obtaining this status and the proceedings before the court with particular regard to the effectiveness of this measure in recent years. The author questions the functioning of this measure by comparing the Polish solution to similar regulations in selected European countries.

KEY WORDS: VICTIM, SUBSIDIARY COMPLAINT, PROSECUTOR'S OFFICE, PREPARATORY PROCEEDINGS, DISCONTINUATION OF PROCEEDINGS, PRINCIPLE OF LEGALISM.

JEL CLASIFICATION: K40

STRESZCZENIE

Artykuł porusza problematykę związaną z występowaniem w procesie karnym pokrzywdzonego jako niezależnego i samodzielnego oskarżyciela przed sądem w ramach tzw. skargi subsydiarnej. Przedstawione zostają przesłanki do uzyskania tego statusu oraz postępowanie przed sądem ze szczególnym uwzględnieniem skuteczności tego środka na przestrzeni ostatnich lat. Autor poddaje w wątpliwość funkcjonowanie tego środka porównując przy tym polskie rozwiązanie do analogicznych regulacji w wybranych krajach europejskich.

SŁOWA KLUCZOWE: POKRZYWDZONY, SKARGA SUBSYDIARNA, PROKURATURA, POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE, UMRZENIE POSTĘPOWANIA, ZASADA LEGALIZMU.

1. WSTĘP

Zgodnie z artykułem 45 Konstytucji Rzeczypospolitej każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Zasada ta znajduje rozwinięcie w artykułach 78 i 176 Konstytucji, które stanowią, że każdy ma prawo zaskarżyć orzeczenie zapadłe w I instancji oraz, że postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne. W sposób szczególny w procesie karnym realizację tych zasad stanowi określona w artykule 55 kodeksu postępowania karnego instytucja subsydiarnego aktu oskarżenia, która upoważnia pokrzywdzonego do samodzielnego wniesienia aktu oskarżenia w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego w sytuacji, kiedy uprawniony do tego oskarżyciel publiczny odmawia wszczęcia postępowania karnego przed sądem. Na przedpolu zasady dwuinstancyjności stoi zasada legalizmu, która nakazuje prokuraturze z mocy prawa prowadzenie postępowania przegoto-

wawczego wobec wszystkich typów przestępstw ściganych z urzędu. Wskazuje się przy tym, że art. 55 k.p.k. ma umocnić zasadę legalizmu, jak również przeciwdziałać tzw. oportunistom faktycznemu, czyli sytuacji kiedy nie wszczynanie postępowania, nie jest związane z określonymi przesłankami prawnymi, lecz jest *stricte* podyktowane względami personalnymi¹, jak również, że wprowadzenie do polskiej ustawy procesowej możliwości zaskarżenia postanowień prokuratora o umorzeniu postępowania, poczytuje się za wypełnienie międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka². Należy więc sobie zadać pytanie, czy w sytuacji kiedy prokuratura dwukrotnie odmówiła wszczęcia postępowania bądź je umorzyła nie doszukując się w określonym czynie przestępstwa celowe i potrzebne jest dwukrotne angażowanie sądu do rozpatrzenia danej sprawy?

1 S. Waltoś, P. Hofmański Proces karny. Zarys systemu, Warszawa 2016, s. 295-296.

2 J. Grajewski [w:] J. Grajewski (red.) Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2013, s. 248.

2. PRZESŁANKI WARUNKUJĄCE UPRAWNIENIE DO SKORZYSTANIA ZE SKARGI SUBSYDIARNEJ

Skarga subsydiarna w polskim procesie karnym funkcjonuje na podstawie art. 55 k.p.k. Rolą procesową tej instytucji jest nadanie pokrzywdzonemu wyjątkowego uprawnienia do działania zamiast prokuratora, w sytuacji, gdy ten ostatni poprzez odmowę wszczęcia bądź umorzenia śledztwa, lub dochodzenia, nie działa jako oskarżyciel, co jest niewątpliwie wzmocnieniem zasady legalizmu w procesie. Zauważyć jednak trzeba, że wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia w trybie art. 55 k.p.k., nie wyłącza prokuratura w ściganiu i badaniu przestępstw. Skorzystanie z tej możliwości może mieć bowiem miejsce dopiero w sytuacji, gdy prokurator ponownie odmówił wszczęcia postępowania przygotowawczego (względnie je umorzył), mimo przychylnego stanowiska sądu na zażalenie wniesione przez pokrzywdzonego na pierwsze postanowienie kończące sprawę. Na organie ścigania ciąży bowiem obowiązek przeprowadzenia odpowiednich czynności wskutek zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa przez pokrzywdzonego oraz czynności wskazanych przez sąd, wskazanych, w postanowieniu uwzględniającym zażalenie pokrzywdzonego na pierwsze negatywne postanowienie. W omawianej sytuacji, w przeciwieństwie do działania pokrzywdzonego jako oskarżyciela posiłkowego ubocznego, gdzie co do zasady nie występują sprzeczne stanowiska między tymi stronami, powstaje dysonans między stanowiskiem prokuratury opartym na przeprowadzonych w sprawie czynnościach, a żądaniem pokrzywdzonego.

Dla realizacji przedmiotowego uprawnienia pokrzywdzonego konieczne jest zaistnienie kilku przesłanek. Subsydiarny akt oskarżenia może zostać złożony zarówno w sytuacji gdy postępowanie przygotowawcze zostało umorzone, jak i wtedy gdy w ogóle odmówiono jego wszczęcia. Odmówienie nadania biegu sprawie ma miejsce gdy oczywiste jest, że czynu zabronionego nie popełniono bądź też nie jest dostatecznie uzasadnione jego popełnienie (art. 303 k.p.k. *a contrario*), bądź też z innych przyczyn wszczęcie postępowania jest niedopuszczalne³ (art. 17 § 1 i 2 k.p.k.). Na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania pokrzywdzonemu służy zażalenie, nawet w sytuacji gdy to nie on, lecz inna osoba zgodnie ze społecznym obowiązkiem określonym w art. 304 § 1 k.p.k. złożyła zawiadomienie na Policji lub w prokuraturze. Umorzone zaś postępowania w jego toku następujące z przyczyn określonych w art. 17 k.p.k. lub w odniesieniu do dochodzenia prowadzone postępowanie nie dało

dostatecznych rezultatów do jego zamknięcia i wniesienia aktu oskarżenia. Na to postanowienie również pokrzywdzonemu służy zażalenie niezależnie od tego czy był osobiście zawiadamiającym o jego popełnieniu, co ma na celu ochronę jego praw. Zażalenie wnosi się do prokuratora. W przypadku dochodzenia na podstawie art. 325e § 4 k.p.k. prokurator właściwy do sprawowania nadzoru nad dochodzeniem może się do niego przychylić wskazując uchybienia organowi prowadzącemu, lub przejąć sprawę do swojego prowadzenia. W śledztwie natomiast prokurator może przychylić się do wniesionego zażalenia na podstawie autokontroli (art. 465 § 1 w zw. z art. 463 § 1 k.p.k.). Przytoczone instytucje mają na celu wyeliminowanie błędów po stronie prokuratora by ten przedwcześnie nie zamykał postępowania przygotowawczego. Na tym etapie mamy więc do czynienia z powtórą oceną stanu faktycznego. Dopiero w sytuacji gdy zdaniem prokuratora wszelkie czynności zostały podjęte *lege artis*, przekazuje on zażalenie do sądu.

Wniesienie zażalenia na określone postanowienia jest warunkiem *sine qua non* subsydiarnego aktu oskarżenia. Dopiero wówczas sąd może przychylić się do stanowiska pokrzywdzonego i nakazać przedsięwzięcie określonych czynności. Należy stwierdzić, że przesłanka wniesienia zażalenia przez pokrzywdzonego nie jest spełniona, gdy prokurator sprawujący nadzór przychylił się do stanowiska pokrzywdzonego w trybie autokontroli, a następnie umorzył postępowanie, ani też w sytuacji gdy pokrzywdzonych jest kilku i na poszczególne postanowienia zażalenia wnosząby różne osoby⁴. Również wniesienie skargi subsydiarnej nie będzie możliwe gdy wskutek uchylecia przez sąd zaskarżonego postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania, prokurator po jego wszczęciu umarza je⁵. Zachowana musi być określona w art. 55 k.p.k. sekwencja czynności, co oznacza że chodzi o wydanie po raz wtóry takiego samego postanowienia jak to, które było poprzednio przedmiotem zaskarżenia.

Drugą konieczną przesłanką dla otwarcia pokrzywdzonemu drogi do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia jest uwzględnienie zażalenia przez sąd właściwy do rozpoznania sprawy (art. 330 k.p.k.). Sąd władny jest utrzymać zaskarżone postanowienie w mocy albo je uchylić. Trudno jest w tym miejscu ocenić skuteczność takiego środka, tym niemniej w sytuacji, gdy sąd uwzględnia zażalenie obowiązany jest wskazać powody takiego rozstrzygnięcia oraz w miarę potrzeby okoliczności, które wymagają wyjaśnienia i czynności jakie na-

³ T. Grzegorzczak, J. Tylman Polskie postępowanie karne, Warszawa 2014, s. 651.

⁴ Ibidem, s. 297.

⁵ D. Świecki Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych, Warszawa 2016, s. 111., por. też: Uchwała SN z dnia 17 maja 2000 r., I KZP 9/00, LEX nr 40126.

leży przeprowadzić. Wskazówki te są wiążące dla prokuratora, który jest zobowiązany przeprowadzić określone czynności, nie jest jednak związany oceną sądu co do merytoryczności tych działań, wobec czego może ponownie wydać postanowienie kończące postępowanie⁶. Liczbę wniesionych zażaleń przez pokrzywdzonego na pierwsze postanowienie negatywne w sprawie oraz ich skuteczność na przestrzeni ostatnich lat prezentuje poniższa tabela:

	Rok	2013	2014	2015	2016
Umorzenie postępowania	Liczba wniesionych zażaleń	40.820	41.026	32.276	29.291
	Liczba zażaleń uwzględnionych przez prokuratora w trybie autokontroli (odsetek w %)	3.666 (9%)	3.588 (8,7%)	2.998 (9,3%)	2.128 (7,3%)
	Liczba zażaleń uwzględnionych przez sąd (odsetek w % spośród spraw rozpoznanych)	8.118 (27,4%)	8.967 (27,7%)	8.432 (27,6%)	5.675 (19,4%)
Odmowa wszczęcia post.	Liczba wniesionych zażaleń	33.044	32.269	23.334	23.052
	Liczba zażaleń uwzględnionych przez prokuratora w trybie autokontroli (odsetek w %)	3.271 (9,9%)	3.035 (9,3%)	2.190 (9,4%)	1.558 (6,8%)
	Liczba zażaleń uwzględnionych przez sąd (odsetek w % spośród spraw rozpoznanych)	4.256 (17,2%)	4.622 (18,3%)	3.091 (17,5%)	2.387 (10,6%)

Skuteczność wniesionego zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania lub jego umorzenia

(źródło: dane statystyczne Prokuratora Generalnego⁷)

Jak wynika z powyższych danych, skuteczność zażaleń oscyluje w granicach 1/3, z czego uwzględniane przez sąd w przypadku zażalenia na umorzenie postępowania jest nieco ponad ¼ ich liczby, a w przypadku postanowień o odmowie wszczęcia postępowania mniej niż 1/5. Dominują zatem orzeczenia, które utrzymują postanowienia organu prowadzącego postępowanie w mocy, co zamyka pokrzywdzonemu możliwość dalszego zaskarżenia tego postanowienia, ponieważ sąd orzekając w przed-

miocie zażalenia jest sądem odwoławczym⁸. Wskazania sądu zawarte w postanowieniu uwzględniającym zażalenie wiążą prokuratora, co oznacza, że musi on podjąć wszelkie czynności w sprawie zmierzając do jej wyjaśnienia, a w szczególności czynności wskazane przez sąd⁹. Uchylenie postanowienia organu prowadzącego postępowanie ma ten skutek, że sprawa na powrót wraca do stadium postępowania przygotowawczego, które jest prowadzone na nowo. Prokurator nie jest związany odmienną oceną sądu wcześniej przeprowadzonych dowodów i ma wyłączną kompetencję co do decydowania o sposobie zakończenia tego postępowania, wobec czego może ono zostać na powrót umorzone lub też może zostać wniesiony akt oskarżenia lub wnioszek o warunkowe umorzenie postępowania¹⁰. Jak pokazuje jednak praktyka, wskazania dokonane przez sąd w postanowieniu uchylającym w większości nie stanowią przyczyny zmiany decyzji prokuratora, co prezentuje poniższa tabela:

Rok	2013	2014	2015
Liczba uwzględnionych przez sąd zażaleń na postanowienie o odmowie wszczęcia/umorzenia postępowania	12.374	13.589	11.523
Liczba ponownie wydanych postanowień negatywnych (odsetek w %)	7.974 (64,4%)	11.270 (82,9%)	8.643 (75%)
Zmiana postanowienia kończącego postępowanie wskutek uwzględnienia wskazań sądu	4.400 (35,6%)	2.319 (17,1%)	2.880 (25%)

Rozstrzygnięcia organu prowadzącego postępowanie po dokonaniu czynności w trybie art. 330 k.p.k.

(źródło: dane statystyczne Prokuratora Generalnego¹¹)

Jak już wcześniej wspomniano, ponowne postanowienie prokuratora w przedmiocie sprawy musi być tożsame z postanowieniem zaskarżonym do sądu, bowiem tylko taka sytuacja rodzi uprawnienie do wniesienia aktu oskarżenia przez pokrzywdzonego¹². W tym miejscu należy stwierdzić, że nietrafny jest pogląd wywodzony z brzmienia zdania drugiego § 2 art. 330 k.p.k. jakoby ponowne postanowienie prokuratora również mogłoby być zaskarżalne w drodze zażalenia¹³, co miało miejsce w poprzednim stanie prawnym.

6 P. Hofmański (red.) Kodeks postępowania karnego, Tom II, Komentarz do artykułów 297, Warszawa 2011, s. 267.

7 Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2013 r., s. 96-97. Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2014 r., s. 43-44, Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2015 r., s. 59-60, Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2016 r., PG-P1K, s. 4.

8 W. Grzeszczyk Kodeks postępowania karnego, Warszawa 2008, s. 387-388.

9 P. Hofmański Kodeks postępowania karnego. Tom II, s. 267.

10 W. Grzeszczyk, Kodeks postępowania karnego, s. 390.

11 Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2013 r., s. 97. Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2014 r., s. 45, Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2015 r., s. 60.

12 P. Hofmański (red.) Kodeks postępowania karnego, s. 270; por.: Postanowienie SN z dnia 20 kwietnia 2006 r., III KK 371/05 opubl. w LEX 332315.

13 W. Grzeszczyk Kodeks postępowania karnego, s. 391.

3. PRZESŁANKI FORMALNE SKARGI SUBSYDIARNEJ

Dla swej skuteczności akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego wymaga sporządzenia przez pełnomocnika, z uwagi na fakt, że musi czynić zadość wymaganiom aktu oskarżenia wnoszonego przez prokuratora określonym w art. 332 i 333 § 1 k.p.k. W sytuacji, kiedy pokrzywdzony nie jest w stanie ponieść kosztów ustanowienia pełnomocnika bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny, może domagać się ustanowienia pełnomocnika z urzędu (art. 88 w zw. z art. 78 § 1 i 2 k.p.k.). Przepisy kodeksu nie regulują sytuacji, w której ustanowiony do tej czynności pełnomocnik nie znajduje podstaw do sporządzenia aktu oskarżenia w trybie art. 55 k.p.k. W szczególności brak jest regulacji, która upoważniałaby wyznaczonego pełnomocnika do odmowy sporządzenia aktu oskarżenia z obowiązkiem pisemnego poinformowania o tym fakcie właściwego sądu, analogicznie do sytuacji określonej w art. 84 § 3 k.p.k. Wspomniany przepis przewiduje, że obrońca wyznaczony z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, w postępowaniu ze skargi, o której mowa w rozdziale 55a k.p.k. oraz w postępowaniu wznowieniowym, w przypadku gdy nie znajduje podstaw do sporządzenia któregoś z powyższych środków zaskarżenia informuje o tym sąd na piśmie. D. Świecki opowiada się w tym względzie o stosowaniu art. 84 § 3 k.p.k. w drodze analogii również do przypadku, braku podstaw do sporządzenia skargi subsydiarnej¹⁴. Podobny pogląd prezentuje J. Zagrodnik, dodając jednak, że nie rozwiązuje to problemu czy pokrzywdzonemu przysługuje prawo do wyznaczenia innego pełnomocnika w miejsce tego, który odmówił sporządzenia skargi¹⁵. Autor ten wskazuje, że decyzja w tym względzie pozostaje w gestii prezesa sądu, który może się przychylić do ponownego wniosku w razie wykazania, że wcześniejszy pełnomocnik nie dołożył należytej staranności w wykonywaniu swych obowiązków. Odmienny pogląd prezentuje S. Steinborn, wskazując, że nie znajduje tutaj zastosowania art. 84 § 3 k.p.k., wobec czego pełnomocnik jest zobowiązany do sporządzenia skargi w każdym przypadku¹⁶. Jakkolwiek pogląd o stosowaniu w drodze analogii prawa pełnomocnika do odmowy sporządzenia aktu w razie braku ku temu przesłanek należy uznać za słuszny, tak brak jest ku takiemu rozwią-

zaniu jednak jakichkolwiek przesłanek, szczególnie odnośnie prawa do wyznaczenia kolejnego pełnomocnika w tej sprawie. Konieczną kwestią jest uregulowanie tego problemu na poziomie ustawy, jednak wskazać trzeba, że ustawodawca miał ku temu wielokrotnie sposobność, chociażby przy okazji ostatniej nowelizacji, gdzie treść art. 84 § 3 k.p.k. rozszerzono o skargę na kasatoryjny wyrok sądu odwoławczego. Ograniczenie więc tego przepisu jedynie do postępowania z zakresu nadzwyczajnych środków zaskarżenia przemawiałoby za tezą S. Steinborna, że przepis ten nie ma zastosowania w zwykłym toku postępowania, co ma miejsce nie tylko przy sporządzeniu skargi subsydiarnej ale także w przypadku apelacji od wyroku sądu odwoławczego (art. 446 § 1 k.p.k.).

Sporządzony przez pełnomocnika akt oskarżenia musi zostać złożony w terminie miesiąca od doręczenia ponownego postanowienia kończącego sprawę. Jak się słusznie zauważa jest to termin prekluzyjny¹⁷, co oznacza że jego przekroczenie powoduje bezskuteczność czynności oraz że nie można go przywrócić. Jest to niewątpliwie wyrazem ograniczenia tendencji do korzystania z prawa pokrzywdzonego, jednak nie można tego poczytywać za zbyt ich skrupowanie. Choć spotyka się głosy by zmienić charakter tego terminu na zawity¹⁸, a więc w konsekwencji przywracalny, to są one odosobnione i nieuzasadnione. Nie sposób się zgodzić z tezą, że jest to termin zbyt krótki. W porównaniu do 14-dniowego terminu do sporządzenia apelacji, miesięczny termin dla profesjonalnego pełnomocnika jest całkowicie odpowiedni. Wydłużenie tego terminu, czy zmiana jego charakteru, spowodowałoby przedłużanie postępowania w sprawie, która nie warta jest uwagi sądu.

4. PROCEDOWANIE NA PODSTAWIE SUBSYDIARNEGO AKTU OSKARŻENIA

Liczba wnoszonych aktów oskarżenia utrzymuje się na stałym poziomie i wynosi ok. 2.000. Podobnie jak w przypadku oskarżyciela posiłkowego ubocznego, dominują sprawy o przestępstwa przeciwko mieniu, przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko rodzinie oraz w mniejszym stopniu przestępstwa drogowe¹⁹. Wskazać także należy, że w trybie art. 55 k.p.k. niejednokrotnie żądano ścigania przestępstwa z art. 212 k.k., który stanowi wy-

14 D. Świecki, Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika, s. 92.

15 J. Zagrodnik, Instytucja skargi subsydiarnej, Warszawa 2005, s. 304; zob. także S. Szolucha [w:] J. Skorupka (red.) Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2015, s. 209.

16 S. Steinborn, Węzłowe problemy subsydiarnego oskarżenia posiłkowego [w:] „Prokuratura i Prawo” nr 12, 2001, s. 72-73; zob. także: A. Cader, Oskarżyciel subsydiarny w sprawach o przestępstwa publicznoskargowe [w:] „Nowa kodyfikacja prawa karnego”, t. XII, 2003, s. 151.

17 D. Świecki Czynności procesowe, s. 113.

18 K. Dudka Skarga subsydiarna oskarżyciela posiłkowego w procesie karnym [w:] S. Stachowiak (red.), Współczesny polski proces karny : księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi, Poznań 2002, s.54.

19 S. Łagodziński Pokrzywdzony jako oskarżyciel posiłkowy w sprawach publicznoskargowych [w:] A. Siemiaszko (red.), „Prawo w działaniu. Sprawy karne” nr 3/2008, Warszawa 2008, s. 160.

stępek ścigany z oskarżenia prywatnego²⁰, co obrazuje jedynie poziom merytoryczny tych wystąpień. Pokrzywdzony, który wnosi subsydiarny akt oskarżenia zobowiązany jest także na podstawie art. 640 w zw. art. 621 § 1 do uiszczenia zryczałtowanej równowartości wydatków, która obecnie wynosi 300 zł²¹, przy czym w drodze odwołania znajduje tutaj zastosowanie także przepis art. 623 k.p.k., na podstawie których można wnioskować o zwolnienie od wyłożenia kosztów. Akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego podlega wstępnej kontroli na tych samych zasadach co akt oskarżenia wniesiony przez prokuratora, z tym, że w tym przypadku sąd nie może zwrócić sprawy oskarżycielowi celem uzupełnienia istotnych braków postępowania ani w trybie kontroli aktu oskarżenia na posiedzeniu (art. 339 § 3 pkt. 3a k.p.k.) ani w toku postępowania (art. 396a k.p.k.). Kontrola merytoryczna aktu oskarżenia może odbywać się w drodze merytorycznej art. 339 § 3 pkt. 2 k.p.k., tj. prezes sądu może skierować sprawę na posiedzenie w razie rozważenia konieczności umorzenia postępowania z powodu oczywistego braku faktycznych podstaw oskarżenia, co ma miejsce m.in. w przypadku braku jakichkolwiek dowodów świadczących o popełnieniu przez oskarżonego zarzucanego mu przestępstwa, a nie w wyniku merytorycznej ich oceny²². Do 11 lipca 2007 r. merytoryczna kontrola subsydiarnego aktu oskarżenia była jeszcze mocniejsza i miała charakter bezwzględny. Uchylony na mocy noweli z 2007r.²³ art. 339 § 2 k.p.k. nakazywał obligatoryjne kierowanie aktu oskarżenia pochodzącego od pokrzywdzonego na posiedzenie niejawnie celem merytorycznej jego kontroli. Uchylenie go należy uznać za błędne. Przepis ten ze względów ekonomii procesowej oraz uniknięcia stygmatyzacji oskarżonego, wydawał się być właściwym rozwiązaniem wobec szerokiej możliwości samodzielnego wnoszenia aktu oskarżenia. Przepis ten miał za zadanie również wyeliminowanie rażąco niesprawiedliwych oskarżeń mających niejednokrotnie znamiona osobistej zemsty. Zdaniem T. Grzegorzczaka uchylenie art. 339 § 2 k.p.k. miało mieć związek z planowanym wyeliminowaniem subsydiarnego aktu oskarżenia z kodeksu²⁴. Trudno się jednak zgodzić jako-

by pozostawienie art. 55 w dotychczasowym brzmieniu było związane z niedopatrzeniem ustawodawcy²⁵. Absztrahując od zasadności tego rozwiązania, gdyby wolą ustawodawcy było zrezygnowanie z możliwości skargi postanowienia kończącego postępowanie w sprawie, to z pewnością by do tego doprowadził. Tymczasem nowela z 2007 r. ma skutek odwrotny, gdyż skraca drogę do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia rezygnując z dodatkowego wymogu zaskarżenia drugiego postanowienia o umorzeniu do sądu (art. 330 § 2 w dotychczasowym brzmieniu)²⁶.

Jeżeli oskarżenie wniesione przez pokrzywdzonego przechodzi etap kontroli wstępnej, prezes sądu wysyła jego odpis prokuratorowi wzywając do nadesłania w terminie 14 dni akt postępowania przygotowawczego (art. 330 § 3 k.p.k.). Inny pokrzywdzony może do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego przyłączyć się do postępowania. Prokurator ma prawo wstąpić w każdym czasie do sprawy zainicjowanej w ten sposób, co skutkuje tym, że postępowanie toczy się wówczas z oskarżenia publicznego, a pokrzywdzony działający do tej pory samodzielnie staje się oskarżycielem ubocznym. Prokurator może cofnąć akt oskarżenia jedynie za zgodą pokrzywdzonego, który go wniósł (art. 55 § 4 k.p.k.).

Przyznanie tak daleko idących uprawnień oskarżycielskich pokrzywdzonemu nie znajduje uzasadnienia w świetle „jakości” wystąpień pokrzywdzonego, co, jak słusznie się podnosi, spowodowane jest wrogiem nastawieniem do oskarżonego, zaangażowaniem psychicznym, nieznajomością prawa, brakiem obiektywizmu, jego zaciekłością oraz możliwością wykorzystywania procesu do celów niezwiązanych z wymiarem sprawiedliwości²⁷. Częstokroć, sporządzony przez fachowego pełnomocnika akt oskarżenia, który zgodnie z zaleceniami etyki powinien tonować wypowiedzi klienta, nie wydaje się być bezzasadny aż w takim stopniu, w jakim wynika to z przeprowadzonej rozprawy.

Wniesienie skargi subsydiarnej powoduje także wszczęcie pewnych czynności względem prokuratora, który wydał postanowienie o umorzeniu postępowania. Zgodnie z Wytycznymi Prokuratora Generalnego²⁸ w przypadku uchylenia przez sąd postanowienia kończącego sprawę prokurator bezpośrednio przełożony nad prokuratorem, który wydał to postanowienie w ramach kon-

20 G. Artymiak, Gwarancje realizacji przez pokrzywdzonego prawa do sądu w trybie skargi subsydiarnej – analiza praktyki i uwagi de lege ferenda [w:] T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, Z problematyki funkcji procesu karnego, Warszawa 2013, s. 63.

21 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 maja 2003 r. w sprawie wysokości zryczałtowanej równowartości wydatków w sprawach z oskarżenia prywatnego, Dz. U. nr 104 poz. 980.

22 P. Hofmański (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297-467. Tom II, s. 353, por. Postanowienie SN z dnia 7 września 1994 r., sygn. III KRN 98/94, LEX nr 20699.

23 Ustawa z dnia 15 marca 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. 2007 nr 112 poz. 766.

24 T. Grzegorzczak Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1-467, Warszawa 2014, s. 280.

25 J. Grajewski [w:] J. Grajewski (red.) Kodeks postępowania karnego, s. 248.

26 T. Grzegorzczak Kodeks postępowania karnego, s. 280-281.

27 Ibidem.

28 Wytyczne Prokuratora Generalnego w sprawie działań prokuratorów w sprawach, w których pokrzywdzony uzyskał uprawnienie do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia z dnia 22.01.2014 r., PG VII G 021/2/14.

troli wewnętrznej zapoznaje się z aktami postępowania. Prokurator bezpośrednio przełożony może w trybie art. 327 § 1 k.p.k. podjąć na nowo umorzone postępowanie gdy dojdzie do wniosku, że umorzenie było niezasadne, a w sytuacji gdy nie jest to możliwe – wystąpić z wnioskiem do Prokuratora Generalnego w trybie art. 328 § 1 k.p.k. W przypadku gdyby w skutek złożenia subsydiarnego aktu oskarżenia doszło do skazania oskarżonego, prokurator nadrzędny nad prokuratorem, który umorzył postępowanie jest obowiązany dokonać analizy czynności tego prokuratora pod kątem ich prawidłowości i legalności. Wobec więc możliwości wzruszenia decyzji prokuratora w sprawie umorzenia przez odpowiednio wyższe organy prokuratury oraz wyciągnięcia wobec niego odpowiedzialności dyscyplinarnej lub karnej nie jest zasadne stwierdzenie, że uprawnienia pokrzywdzonego na podstawie art. 55 k.p.k. mają przeciwdziałać oportunizmowi faktycznemu.

Prokuratura może również w inny sposób „zrehabilitować” swoje wcześniejsze postępowanie. Służy temu możliwość przyłączenia się do procesu wszczętego przez pokrzywdzonego. Pewną zmianę tutaj przynosi nowelizacja kwietniowa k.p.k. Do wejścia w życie tej zmiany, przyłączenie się prokuratora do procesu nie powodowało przekształcenia postępowania na toczące się z urzędu, a prokurator nie stawał się oskarżycielem głównym przed sądem. Był on jedynie uczestnikiem postępowania bez uprawnień procesowych przysługujących stronie. Istotną zmianę przynosi w tym względzie nowelizacja art. 55 § 4 k.p.k. W obecnym stanie prawnym przyłączenie się prokuratora do postępowania powoduje, że toczy się ono od tej pory z urzędu. Co więcej, może to mieć miejsce na każdym etapie sprawy, a więc zarówno w trakcie postępowania przed sądem I instancji, jak i przed sądem *ad quem*. Choć przystąpienie to ma charakter fakultatywny, to zgodnie z zadaniami prokuratury, wydawać się może, że zmiana tego przepisu spowoduje obowiązkowe powtórne ocenienie zebranego materiału dowodowego przez prokuraturę celem rozpatrzenia możliwości wstąpienia do procesu. Tym bardziej jednak, niezrozumiałe jest wprowadzenie zdania trzeciego w art. 55 § 4, na mocy którego prokurator będzie mógł cofnąć akt oskarżenia za zgodą pokrzywdzonego. Rozwiązanie to budzi wątpliwości z punktu widzenia racjonalności ponieważ akt oskarżenia wniósł pokrzywdzony, a nie prokurator. Wątpliwe jest również uzyskanie zgody pokrzywdzonego na taki krok. Cofnięcie aktu oskarżenia spowoduje bowiem prawomocne umorzenie postępowania, co będzie skutkowało powagą rzeczy osądzonej. Zmiana brzmienia tego przepisu ma niewątpliwie wymóc na prokuraturze dogłębną analizę sprawy oraz wzmocnienie legalizmu

w procesie, jednak przepis ten zawiera wewnętrzną sprzeczność. Nie można bowiem inaczej oceniać sytuacji w której prokurator najpierw dołącza do procesu, a następnie wnioskuje o jego umorzenie. Zauważyć również należy, że uzyskanie zgody pokrzywdzonego musi być powiązane z uzyskaniem zgody oskarżonego, o której mowa w art. 14 § 2 k.p.k.

Postępowanie na podstawie subsydiarnego aktu oskarżenia w zasadniczym swym kształcie nie odbiega zbyt od postępowania z udziałem prokuratora, ponieważ w jego miejsce wstępuje oskarżyciel subsydiarny. Kluczowymi aspektami procedowania na podstawie omawianej skargi są kwestie uczestnictwa oskarżyciela subsydiarnego w rozprawie, kumulacja ról procesowych oskarżyciela i świadka oraz zagadnienie rozszerzenia oskarżenia. Udział w rozprawie głównej oskarżyciela subsydiarnego jest jego uprawnieniem, a zatem przysługuje mu wolność czynienia zeń użytku²⁹. Sąd obowiązany jest powiadomić go o terminie i miejscu rozprawy, a jego nieobecność, co do zasady, nie stoi na przeszkodzie prowadzeniu rozprawy. Ustawodawca wychodzi z założenia, że skoro pokrzywdzony był na tyle zdeterminowany by wszcząć proces przeciwko oskarżonemu, będzie uczestniczył aktywnie w procesie. Gdyby jednak tego nie czynił, sąd władny jest rozstrzygnąć o procesie mimo jego niestawiennictwa³⁰. Istotną odmiennością między zwykłym tokiem procesu a postępowaniem zainicjowanym przez pokrzywdzonego, jest możliwość występowania pokrzywdzonego zarówno w roli oskarżonego jak i świadka, jeżeli żąda tego on sam lub sąd. W sytuacji tej pokrzywdzony niezależnie od zawiadomienia o terminie rozprawy, powinien zostać także wezwany do wstawienia się w charakterze świadka (art. 177 § 1 k.p.k.), a jego nieobecność skutkować może nałożeniem nań grzywny, przymusowym doprowadzeniem (art. 285 k.p.k.) oraz odroczeniem rozprawy. Pokrzywdzony działający jako oskarżyciel składający jednocześnie zeznania jako świadek przesłuchiwany jest w pierwszej kolejności (art. 384 § 2 k.p.k.). Poza przesłuchaniem, oskarżyciel posiłkowy może także składać oświadczenia wiedzy dotyczące przebiegu popełniania przestępstwa, które to sąd zobligowany jest wziąć pod uwagę, mimo iż mogą one być efektem innych wcześniej złożonych zeznań świadków³¹. Ostatnim elementem różnicującym omawiane postępowanie od zwykłego toku procesu jest kwestia rozszerzenia oskarżenia na podstawie art. 398 k.p.k. J. Zagrodnik wskazuje, że oskarżyciel subsydiarny, w oparciu o okoliczności ujawnione w toku rozprawy będzie uprawniony do przedmiotowego rozszerzenia

29 J. Zagrodnik, Instytucja skargi, s. 407.

30 Ibidem, s. 408.

31 Ibidem, s. 410.

oskarżenia na inny czyn, który bezpośrednio zagroził lub naruszył jego dobru prawnemu, co jednak jest sytuacją teoretyczną z uwagi na decydującą rolę sądu w tym zakresie³². Nie można się zgodzić z tym stanowiskiem, ponieważ instytucja skargi subsydiarnej jest wyjątkiem w ściganiu przestępstw przez prokuratora, a więc w zgodzie z zasadą *exceptiones non sunt extendendae* jej przesłanki nie powinny być interpretowane rozszerzająco. Z tego względu dla nabycia tych uprawnień konieczne jest zachowanie czynności w sekwencji określonej w art. 55 § 1 k.p.k. (ewentualnie art. 54 § 2 k.p.k.). Możliwość nabycia uprawnienia do rozszerzenia oskarżenia przez pokrzywdzonego z pominięciem stanowiska prokuratora w tej sprawie oraz wbrew obowiązкови przymusu radcowsko-adwokackiego wydaje się w opinii autora niedopuszczalna.

Wydawane w wyniku rozpoznania subsydiarnego aktu oskarżenia wskazują na nikłą jego skuteczność. Liczbę wniesionych przez pokrzywdzonego aktów oskarżenia oraz zapadłe w tych sprawach rodzaje wyroków prezentuje poniższa tabela:

decyzję, lub co ważniejsze skłonić pokrzywdzonego do zaniechania dalszego ścigania sprawcy przestępstwa. Wynika to z faktu, że postanowienie sądu o uchyleniu decyzji prokuratora o nieściganiu przestępstwa niekoniecznie muszą się łączyć ze stwierdzeniem, że w danej sprawie zachodzą podstawy do wniesienia aktu oskarżenia, co w konsekwencji uzasadniałoby wniesienie skargi subsydiarnej³⁴. Rzeczywistość jest zgoła odmienna, ponieważ głównymi przyczynami uchylenia postanowień prokuratora, w stosunku do których sąd formułuje swoje wskazania, są kwestie natury procesowej, takie jak przeprowadzenie określonych czynności, przesłuchanie świadków itd. P. Rogoziński rozważa, czy tak określony wymóg uzyskania rozstrzygnięcia sądu w przedmiocie decyzji oskarżyciela publicznego jest zasadny, wskazując, że przesłanka wniesienia skargi subsydiarnej w postaci uchylenia postanowienia prokuratora jest zbyt szeroka, postulując by ograniczyć dopuszczalność jej wnoszenia do sytuacji uzasadnionego podejrzenia przestępstwa³⁵. Jest to stanowisko jak najbardziej trafne, a jego realizacja mogłaby by przyjąć postać zmian w treści art. 55 k.p.k., która uzależniałaby możliwość wniesienia oskarżenia od

Rok	Liczba złożonych aktów oskarżenia	Liczba osądzonych	w tym				
			Skazani	Warunkowe umorzenie	Umorzenie post.	uniewinnienie	Odstąpienie od wymierzenia kary
2010	1824	907	138	27	521	216	5
2011	2102	1200	176	32	629	359	4
2012	2108	1400	213	58	726	403	1
2013	1878	1547	260	33	784	462	8
2014	1745	1395	218	30	716	426	5
2015	1959	1497	217	59	785	430	6

Dane statystyczne na temat orzeczeń zapadłych na podstawie subsydiarnego aktu oskarżenia w latach 2005-2015

(**źródło:** opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości uzyskanych w trybie dostępu do informacji publicznej)

Powyższe dane niezbicie dowodzą, że zasadność wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia jest sytuacją wyjątkową, spotykaną w procesie rzadko. Liczba umorzeń postępowań w zestawieniu do orzeczeń skazujących jednoznacznie wskazuje, że obecny kształt postępowania ze skargi subsydiarnej jest dysfunkcyjny. Na fakt ten składa się kilka czynników, wśród których wymienić należy przede wszystkim brak rzeczywistej kontroli nad wykonaniem przez prokuratora zaleceń sądu rozpatrującego zażalenie na pierwsze postanowienie negatywne³³, których wykonanie mogłoby zmienić jego

merytorycznego stanowiska sądu rozpatrującego zażalenie. Pożądanym również rozwiązaniem jest bardziej kompletne informowanie pokrzywdzonego o przyczynach umorzenia postępowania. Właściwe byłoby także ograniczenie możliwości występowania przez pokrzywdzonego zamiast prokuratora z aktem oskarżenia jedynie w sytuacji, gdy prokurator po jego wniesieniu wycofałby swoją skargę w trybie art. 14 § 2 k.p.k. W tej sytuacji zasadne jest rozwiązanie funkcjonujące na podstawie art. 54 § 2 k.p.k., albowiem czynności cofnięcia aktu oskarżenia nie można zaskarżyć, wobec czego pokrzywdzony powinien mieć zagwarantowane prawo do wstąpienia do procesu.

32 Ibidem, s. 412-413.

33 P. Rogoziński, Kilka uwag na temat przesłanek wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia – de lege lata i de lege ferenda [w:] T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, Z problematyki funkcji procesu karnego, Warszawa 2013, s. 54.

34 Ibidem, s. 51.

35 Ibidem,

5. REALIZACJA PRAW POKRZYWDZONEGO JAKO OSKARŻYCIELA W PROCEDURACH KARNYCH INNYCH PAŃSTW

Francuski proces karny opiera się na zasadniczo odmiennym modelu postępowania oraz strukturze organów procesowych. Podział kompetencji między Policję sądową, sędziego śledczego, izbę do spraw śledztwa oraz prokuraturę zasadniczo wyłącza uprawnienia pokrzywdzonego do występowania z własnym oskarżeniem przed sądem³⁶. Ma on jednak prawo do wystąpienia z tzw. akcją cywilną, która umożliwia mu prawo do dochodzenia roszczeń cywilnoprawnych związanych z przestępstwem. Podstawowymi jej przesłankami są wystąpienie szkody, osobistość pokrzywdzenia oraz bezpośredni związek przyczynowo skutkowy między szkodą a przestępstwem³⁷. Stwierdzenie odpowiedzialności karnej jest konieczne dla uwzględnienia akcji cywilnej, dlatego w sytuacji gdy prokurator nie wszczyna postępowania o popełniony czyn, pokrzywdzony ma kompetencję do samodzielnego wszczęcia śledztwa (które jest elementem postępowania sądowego) lub postępowania głównego przed sądem, gdy śledztwo nie jest wymagane (w ramach wykroczeń i występów); pokrzywdzony może żądać wszczęcia śledztwa sądowego przed sędzią śledczym³⁸. W takim razie dochodzi do połączenia akcji cywilnej z akcją publiczną, wobec czego sąd zobowiązany jest do rozstrzygnięcia o odpowiedzialności karnej nawet gdy uznaje akcję cywilną za niedopuszczalną. Pokrzywdzony wnosząc jednak akcję publiczną nie otrzymuje uprawnień oskarżycielskich, działa bowiem jedynie jako strona cywilna³⁹.

Alternatywnym rozwiązaniem⁴⁰ wobec polskiego jest tzw. wymuszenie skargi obowiązujące w niemieckim k.p.k. Jego konstrukcja mieści się między rozwiązaniem francuskim a polskim i polega na tym, że pokrzywdzony, który zainicjował przed prokuratorem postępowanie przygotowawcze, może wnieść w terminie dwóch tygodni od otrzymania informacji o umorzeniu postępowania, zażalenie do prokuratora na nadzrędnego na to rozstrzygnięcie⁴¹. Jeżeli prokurator nadzrębny nie znajduje podstaw do zmiany zaskarżonego rozstrzygnięcia infor-

muje o tym pokrzywdzonego, który w terminie miesiąca od otrzymania tej informacji ma prawo zwrócić się do sądu z wnioskiem o wydanie rozstrzygnięcia. Wniosek musi zawierać m.in. wskazanie faktów uzasadniających wniesienie aktu oskarżenia, środków dowodowych oraz musi być sporządzony przez adwokata⁴². Wyższy sąd krajowy rozpoznający wniosek może go oddalić lub postanowić o wniesieniu aktu oskarżenia, co bezwzględnie wiąże prokuratora. W tej sytuacji pokrzywdzony w dalszym etapie postępowania nie musi sporządzać aktu oskarżenia ani dowodzić winy oskarżonego, oskarżycielem występującym bowiem przed sądem jest prokurator. Na podobnych założeniach opiera się instytucja sprzeciwu pokrzywdzonego od postanowienia prokuratora o umorzeniu postępowania we włoskim procesie karnym⁴³.

Powyższe rozwiązania mogą posłużyć za asumpt do rozważania zmian polskiej regulacji oskarżenia subsydiarnego. Zasadne są postulaty by powiązać możliwość wniesienia aktu oskarżenia przez pokrzywdzonego z jego racjonalnością i zasadnością⁴⁴, co realizuje model niemiecki, w którym sąd oceniając zażalenie pokrzywdzonego bada całokształt sprawy. Zdaniem P. Rogozińskiego⁴⁵ właściwsze byłoby przyjęcie takiego kryterium, które rzeczywiście sprzyjałoby ograniczeniu wnoszenia subsydiarnych aktów oskarżenia wyłącznie do sytuacji uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa. W kwestii owej zasadności miałby się wypowiadać sąd właściwy do rozpoznania sprawy w czasie rozpatrywania zażalenia na pierwsze postanowienie o umorzeniu postępowania. Z uwagi jednak na to, że wszczęcie postępowania musi się opierać na uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa, powtórna ocena czy podejrzenie jest na tyle zasadne by wnieść oskarżenie subsydiarne jest w rzeczy samej zmianą brzmienia przepisu art. 55 k.p.k. Również możliwym do zastosowania byłoby powiązanie możliwości prywatnego skarżenia przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego z poszczególnymi typami przestępstw, które w sposób bardziej znaczący ze swej natury ingerują w dobra pokrzywdzonego. Pożądanym również rozwiązaniem jest bardziej kompletne informowanie pokrzywdzonego o przyczynach umorzenia postępowania, szczególnie poprzez wprowadzenie konieczności uzasadnienia postanowienia o umorzeniu dochodzeniu (art. 325e § 1 k.p.k.). Właściwe byłoby także ograniczenie możliwości występowania przez po-

36 Zob. J. Głębocka [w:] P. Kruszyński (red.) Proces karny. Rozwiązania modelowe w ujęciu prawno porównawczym. System Prawa Karnego Procesowego. Tom II, Warszawa 2014, s.230-251.

37 Ibidem, s. 285-286.

38 Ibidem, s. 289.

39 M. Rogacka-Rzewnicka Oportunizm i legalizm ścigania przestępstw w świetle współczesnych przeobrażeń procesu karnego, Warszawa 2007, s. 214.

40 P. Kruszyński (red.) Wykład prawa karnego procesowego, wyd. 4, Białystok 2012, s.160.

41 Ł. Wiśniewski [w:] P. Kruszyński (red.) Proces karny. Rozwiązania modelowe w ujęciu prawno porównawczym, s. 414.

42 Ibidem.

43 M. Warchoł [w:] P. Kruszyński (red.) Proces karny. Rozwiązania modelowe w ujęciu prawno porównawczym, s. 592-593.

44 T. Grzegorzczak Kodeks postępowania karnego, s. 284.

45 P. Rogoziński Kilka uwag na temat przesłanek wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia – de lege lata i de lege ferenda, s. 51.

krzywdzonego zamiast prokuratora z aktem oskarżenia jedynie w sytuacji, gdy prokurator po jego wniesieniu wycofałby swoją skargę w trybie art. 14 § 2 k.p.k. W tej sytuacji zasadne jest rozwiązanie funkcjonujące na podstawie art. 54 § 2 k.p.k., albowiem czynności cofnięcia aktu oskarżenia nie można zaskarżyć, wobec czego pokrzywdzony powinien mieć zagwarantowane prawo do wstąpienia do procesu. Jak już była wcześniej mowa, koniecznym elementem jest także wprowadzenie obligatoryjnej kontroli skarg pochodzących od pokrzywdzonego na posiedzeniu w myśl uchylonego art. 339 § 2 k.p.k.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę, iż w związku z pracami nad nowelizacją kodeksu postępowania karnego, ustawodawca nie uznał za zasadne poszerzenie uprawnień płynących z subsydiarnego aktu oskarżenia. Komisja Nadzwyczajna do spraw zmian w kodyfikacjach odrzuciła bowiem poprawki zmierzające do możliwości złożenia subsydiarnego aktu oskarżenia już po pierwszym postanowieniu kończącym postępowanie, jak też rozszerzające katalog podmiotów uprawnionych do jego wniesienia⁴⁶. Taka zmiana byłaby rewolucyjna i mogłaby doprowadzić do sparaliżowania sądów niższego rzędu poprzez nadmiar spraw, w których sądy musiałby wyznaczać rozprawę.

6. ZAKOŃCZENIE

Niewątpliwie funkcjonujący obecnie model ma na celu ochronę praw pokrzywdzonego i stanowi wyraz wzmocnienia zasady legalizmu w procesie. Praktyka jednak wskazuje, że skuteczność tych środków jest niewielka, co wobec szerokiej obecnie możliwości nadzoru działań prokuratora przez prokuratora nadzrędnego i bezpośrednio przełożonego oraz możliwości podjęcia umo-

zonego postępowania w terminie znacząco dłuższym niż wyznaczony pokrzywdzonemu okres do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia, powoduje, że konieczność istnienia takiego rozwiązania jest niewielka. Dlatego derogowanie tych przepisów lub taka ich zmiana jak wskazana powyżej nie sprawi, że zasada legalizmu zostanie zaprzepaszczone. W dalszym ciągu prokuratura i sądy będą wykonywać swoje obowiązki, a przestępstwo zostanie wykryte i osądzone. Nie ma powodu, by w sprawach oczywistych i jasnych postępowanie było sztucznie przedłużane przez nadgorliwego pokrzywdzonego, choć zdarzają się oczywiście przypadki gdy doprowadzi on swym działaniem do skazania sprawcy. Jednak nie jest to liczba na tyle duża aby tego samego celu nie można było osiągnąć w inny sposób poprzez proponowane zmiany w prawie.

Szczególnie podkreślić należy, że zbyt szeroka możliwość składania subsydiarnych aktów oskarżenia spowoduje, że przestępstwa te zostaną zrównane z przestępstwami prywatnoskargowymi. *Ex definitione* wprowadzenie zasady, że to prokuratura jest uprawniona i zobowiązana do ścigania przestępstw z oskarżenia publicznego oznacza, że postępowanie w tej sprawie wymaga znajomości prawa, szczególnych uprawnień oraz głębszej analizy. Skoro więc prokuratura odmawia złożenia aktu oskarżenia do sądu nie powinno to prowadzić do sytuacji, że przestępstwo z publicznoskargowego przeradza się w prywatnoskargowe i pokrzywdzony może wystąpić do sądu ze swoim aktem oskarżenia. W świetle przedstawionych argumentów na postawione we wstępie pytanie należy odpowiedzieć w ten sposób, że funkcjonujący w szerokim zakresie subsydiarny akt oskarżenia nie jest instytucją konieczną z punktu widzenia demokratycznego państwa prawnego i ochrony praw pokrzywdzonych.

46 Druk sejmowy nr 276-A z dnia 10.03.2016 r.

BIBLIOGRAFIA/REFERENCES

- Artymiak G., *Gwarancje realizacji przez pokrzywdzonego prawa do sądu w trybie skargi subsydiarnej – analiza praktyki i uwagi de lege ferenda* [w:] T. Grzegorzczak, J. Izdorek, R. Olszewski, *Z problematyki funkcji procesu karnego*, Warszawa 2013.
- Cader A., *Oskarżyciel subsydiarny w sprawach o przestępstwa publicznoskargowe* [w:] „Nowa kodyfikacja prawa karnego”, t. XII, 2003.
- Druk sejmowy nr 276-A z dnia 10.03.2016 r.
- Dudka K., *Skarga subsydiarna oskarżyciela posiłkowego w procesie karnym* [w:] S. Stachowiak (red.), *Współczesny polski proces karny: księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, Poznań 2002.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1-467*, Warszawa 2014.
- Grzegorzczak T., J. Tylman *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014.
- Grzeszczyk W., *Kodeks postępowania karnego*, Warszawa 2008.
- Hofmański P. (red.), *Kodeks postępowania karnego, Tom II, Komentarz do artykułów 297*, Warszawa 2011.
- Kruszyński P. (red.), *Proces karny. Rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym. System Prawa Karnego Procesowego. Tom II*, Warszawa 2014.
- Kruszyński P. (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, wyd. 4, Białystok 2012.
- Łagodziński S., *Pokrzywdzony jako oskarżyciel posiłkowy w sprawach publicznoskargowych* [w:] A. Siemiaszko (red.), „Prawo w działaniu. Sprawy karne” nr 3/2008, Warszawa 2008.

- M. Rogacka-Rzewnicka *Oportunizm i legalizm ścigania przestępstw w świetle współczesnych przeobrażeń procesu karnego*, Warszawa 2007.
- Postanowienie SN z dnia 7 września 1994 r., sygn. III KRN 98/94, LEX nr 20699.
- Postanowienie SN z dnia 20 kwietnia 2006 r., III KK 371/05 opubl. w LEX 332315.
- Rogoziński P., *Kilka uwag na temat przesłanek wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia – de lege lata i de lege ferenda* [w:] T. Grzegorzczak, J. Izydorczyk, R. Olszewski, *Z problematyki funkcji procesu karnego*, Warszawa 2013.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 maja 2003 r. w sprawie wysokości zryczałtowanej równowartości wydatków w sprawach z oskarżenia prywatnego, Dz. U. nr 104 poz. 980.
- Skorupka J. (red.) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2013 r.
- Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2014 r.
- Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2015 r.
- Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności prokuratury w 2016 r. PG-P1K
- Steinborn S., *Węzłowe problemy subsydiarnego oskarżenia posiłkowego* [w:] „Prokuratura i Prawo” nr 12, 2001.
- Świecki D. *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2016.
- Uchwała SN z dnia 17 maja 2000 r., I KZP 9/00, LEX nr 40126.
- Ustawa z dnia 15 marca 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. 2007 nr 112 poz. 766.
- Waltoś S., P. Hofmański *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2016.
- Wytyczne Prokuratora Generalnego w sprawie działań prokuratorów w sprawach, w których pokrzywdzony uzyskał uprawnienie do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia z dnia 22.01.2014 r., PG VII G 021/2/14.
- Zagrodnik J., *Instytucja skargi subsydiarnej*, Warszawa 2005.